

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 25/13354-2
Saksbehandler Ann Monica Bueklev

Utvalg	Møtedato
Hovedutvalg for næring, kultur og miljø	25.09.2025

Høring - NOU 2025/3 Ny kulturmiljølov

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. Agder fylkeskommune er positiv til at det utarbeides ny og oppdatert lov på kulturmiljøfeltet.
2. Agder fylkeskommunen støtter i det vesentlige NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov.
3. Agder fylkeskommune har kommentarer og innspill til enkelte deler av forslaget. Disse går frem av vedlagt høringsuttalelse.
4. Agder fylkeskommune understreker at overføring av nye oppgaver til fylkeskommunene må følges av tilstrekkelig statlige bevilgninger til at det er ressurser til å løse oppgavene.

Vedlegg

NOU 2025_3 Agder fylkeskommune høringsuttalelse
25_13354-2 Høringsbrev NOU 20253 Ny kulturmiljølov 3003534_1_1
Innspill til ny kulturmiljølov - Agder fylkeskommune

Sammendrag

Kulturminneloven fra 1978 er en av Norges eldste forvaltningslover. I 2022 ble det nedsatt et lovutvalg som skulle komme med et forslag til en revidert lov.

Forslag til ny lov stadfester etablert forvaltningspraksis. Den er en forenkling av dagens lovverk, språket er oppdatert, og loven er mer brukervennlig enn gjeldende lov.

Fylkeskommunens rolle som regional forvalter av kulturmiljøer styrkes. Det foreslås blant annet å overføre nye oppgaver til fylkeskommunen. For at disse skal kunne løses på best mulig måte må fylkeskommunen få tilført nødvendige ressurser og statlige bevilgninger.

Saksopplysninger

Klima og miljødepartementet sendte 04.04.2025 NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov ut på høring. Høringsfristen var opprinnelig satt til 15.08.2025, men fylkeskommunene har fått utsatt høringsfrist til 24.10.2025 for å ivareta politisk behandling av høringsuttalelsene.

Ved kongelig resolusjon 22.06.2022 ble det nedsatt et Kulturmiljølovutvalg. Lovutvalgets mandat var å gjennomføre en gjennomgang av dagens kulturminnelov, samt utarbeide et forslag til ny kulturmiljølov som var kunnskapsbasert, bærekraftig og som sikrer en effektiv forvaltning av kulturmiljøer. Målsettingene i Meld. St. 16 (2019–2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken. Engasjement, bærekraft og mangfold, er ment å sikres i det nye lovutkastet.

Kulturmiljøutvalget fikk et bredt mandat som handler om å utarbeide et lovforslag som er kunnskapsbasert, bærekraftig og effektivt. Forslaget skal bygge på gjeldende lov og praksis, men i større grad ivareta samfunnsendringer, kulturminner og kulturmiljøer som står i fare for å gå tapt, sikre urfolk og nasjonale minoriteters rettigheter og kulturmiljø, og støtte opp under miljørettslige prinsipper. For mer informasjon, vises det til NOU 2025:3.

Lovutvalget har gjennomført flere møter med ulike interessenter, og mottok rundt 70 skriftlige innspill hvorav bla. Agder fylkeskommune sitt innspill som er vedlagt saken. Forslag til ny kulturmiljølov ble sendt på høring av Klima- og miljødepartementet 4. april 2025. Det er foreslått en rekke endringer, hvorav noen av de viktigste er følgende:

- **Fredningsgrense (§15 a):** Fredningsgrensen for jordfaste kulturminner endres fra 1537 til 1650.
- **Kirker (§ 15 c):** Lovforslaget legger opp til at kirker oppført før 1850 omfattes av automatisk fredning. Forvaltningsansvaret for freda kirker foreslås lagt til fylkeskommunene.
- **Forenklet fredning (§ 24):** Fylkeskommunene får hjemmel til å gjennomføre forenklet fredning av eksteriør og konstruksjon av kulturminner med høy regional verdi.
- **Tilskudd (§ 40):** Dagens kulturminnelov gir eiere av freda kulturminner og kulturmiljøer rett på tilskudd som helt eller delvis dekker merkostnader som følger av vilkår i en dispensasjon fra fredningen. I forslag til ny lov er denne rettigheten tatt bort og erstattet med en bestemmelse som tilsier at det kan gis tilskudd til slike merkostnader.

- **Samtykkeordning (§ 44):** I likhet med dagens kulturminnelov legges det i lovforslaget opp til at kommunene må sende saker som gjelder riving eller vesentlig endring av ikke fredete byggverk eller anlegg som er oppført før 1850 til fylkeskommunen på høring. I dagens lov har fylkeskommunen en rådgivende rolle. Lovforslaget foreslår at fylkeskommunene må gi samtykke til riving eller vesentlig endring. Dersom fylkeskommunen ikke gir samtykke, må de innen 6 uker starte opp sak om forenklet fredning.
- **Ansvar for immateriell kulturarv § 43.** Lovbestemmelsen er ny. Fylkeskommunen får et særlig ansvar for å sikre de fagene, teknikkene og praksisen som trengs for å ivareta kulturmiljø som kan fredes etter loven.
- **Mindre utgravninger (§ 47):** Det foreslås å regulere fylkeskommunens myndighet til å foreta «mindre utgravninger» underveis i en registrering, etter avtale med forvaltningsmuset.
- **Ulovlighetsoppfølging (§§ 77-78):** Det foreslås å gi fylkeskommunen økt myndighet til å følge opp brudd på kulturmiljøloven, stanse ulovlige tiltak og ilegge tvangsmulkt og lovbruddsgebyr.

I høringsperioden har det vært et samarbeid mellom flere fylkeskommuner, og det er utarbeidet et felles forslag til høringsinnspill. Agder fylkeskommune har valgt å ta utgangspunkt i forslaget, men synliggjort våre vurderinger. Vurderinger knytta til hver paragraf i lovforslaget kommer i sin helhet frem av vedlegg 1. De endringene som fylkeskommunedirektøren mener, har størst betydning for Agder fylkeskommune er trukket frem og vurdert nedenfor.

Vurderinger

Kulturmiljølovutvalget har levert en NOU som fremstår som solid og gjennomarbeidet. Lovforslaget er i stor grad en forenkling av gjeldende rett, og en lovfesting av forvaltningspraksis. Språket i lovforslaget er enklere og klarere enn i gjeldende lov, og blir dermed mer brukervennlig. Samtidig som loven ivaretar kulturmiljøforvaltningens behov i dag, er den fremtidsrettet ved å ta høyde for en rekke fremtidige utfordringer, som klimaendringer, arealpress og økt digitalisering.

Lovforslaget peker på et generelt ansvar for å ta vare på kulturmiljø som en ikke-fornybar ressurs. Fylkeskommunen vil fortsatt ha veiledningsplikt og skal gi kommunene råd i saker som berører kulturmiljøverdier. Kommunene skal sende saker over til fylkeskommunen på høring som i dag.

Vurderinger knytta til hver paragraf i lovforslaget kommer i sin helhet frem av vedlegg 1. Det gjøres oppmerksom på at høringsinnspillet bygger på et innspill utarbeidet av samtlige norske fylkeskommuner i fellesskap, men med en tydeliggjøring av administrasjonen i Agder fylkeskommunes synspunkter.

De endringene som fylkeskommunedirektøren mener, har størst betydning for Agder fylkeskommune er trukket frem og vurdert nedenfor:

Endring av fredningsgrense for jordfaste kulturminner fra 1537 til 1650 (§15 a):

En endring av fredningsgrensen vil trolig resultere i at det stilles krav om å foreta registreringer i flere tilfeller og føre til flere søknader om dispensasjon fra kulturmiljøloven. Noe som vil stille større krav om ressurser. De skriftlige kildene vi har fra denne perioden er begrenset, så arkeologiske undersøkelser kan være med på å gi oss ny kunnskap om utviklingen på Agder. Det er mange steder i fylket hvor det har vært kontinuerlig bosetning over lang tid. Det er vanskelig å fastslå hvor stor den faktiske saksmengden vil bli, men det er rimelig å anta behov for noe økte ressurser for fylkeskommunen.

Forvaltningsansvaret for kirker oppført før 1850 legges til fylkeskommunene (§ 15 c):

I dag er forvaltningen av kirker og kirkesteder kompleks og omfatter mange ulike aktører og ulike regelverk. Forslaget er et forsøk på å rydde opp i et komplisert aktørbilde, og forenkle forvaltningen. En overføring av forvaltningsansvaret for kirker til fylkeskommunene følger opp regionreformen, og nærhetsprinsippet. Fylkeskommunedirektøren mener dette er et fornuftig grep.

Samtidig er forvaltningen av kirker komplekst og forutsetter spesiell kompetanse. I dag er ligger denne kompetansen i hovedsak hos Riksantikvaren. Dersom fylkeskommunene skal overta forvaltningsansvaret for kirkene forutsettes det at det tilrettelegges for et kompetanseløft, samtidig som det også bør være et sterkt fagmiljø nasjonalt. Det forutsettes også at det medfører økte ressurser til fylkeskommunene.

I Agder vil totalt 78 kirker få status som automatisk fredet dersom lovforslaget blir vedtatt. Lovforslaget innebærer at Agder fylkeskommune vil overta forvaltningsansvaret for disse.

Forenklet fredning (§ 24):

Forslaget om at fylkeskommunen kan gjennomføre forenklede fredninger av kulturminner med høy regional kulturhistorisk verdi kan bidra til å styrke den regionale tilknyttingen til vernet, i tråd med nærhetsprinsippet. En forenklet fredning er ment å være mindre restriktiv enn en ordinær fredning. Det er en del uklarheter knyttet til hvordan fredningsprosess og senere dispensasjoner fra fredningen er tenkt. Det samme gjelder rettigheter til statlige tilskudd. Fylkeskommunedirektøren har derfor i høringsinnspillet påpekt at dette bør utredes og konkretiseres i det videre lovarbeidet.

Rett på tilskudd (§ 40):

Fylkeskommunedirektøren mener at de økonomiske ulempene eier har ved å ta vare på fellesgodet som kulturarven representerer er noe fellesskapet/staten må delta å bekoste. I høringsinnspillet er det derfor oppfordret sterkt til at man i det videre lovarbeidet ser på muligheten til å beholde tilskudd som en rettighet for eier.

Samtykkeordning (§ 44):

Fylkeskommunedirektøren vurderer at det vil være svært ressurskrevende å følge opp lovforslaget knyttet til samtykke. Særlig er det krevende å få satt i gang en prosess knyttet til forenklet fredning innen seks uker. Forslaget er også veldig inngripende overfor kommunene. Av den grunn foreslår fylkeskommunedirektøren at det heller innføres hjemmel til å nedlegge forbud mot å rive eller vesentlig endre et byggverk og anlegg frem til det er avklart om det skal gjennomføres en fredning.

Ansvar for immateriell kulturarv (§ 43):

Det er positivt at den materielle og immaterielle kulturarven sees i tett sammenheng. Vern handler ikke bare om fysisk bevaring, men om å bidra til å holde kunnskapen og kulturuttrykkene i live gjennom praktisering. Dette ansvaret omfatter mange sektorer. Bestemmelsen kan derfor ikke være begrenset til kulturmiljøforvaltningen, men må endres til å gjelde myndighetene generelt.

Hjemmel for forskrift om mindre utgravinger (§ 47):

I dag kan fylkeskommunen foreta «mindre utgravinger», underveis i en registrering etter avtale med forvaltningsmuset. Dette er ikke lovfestet. Lovutvalget foreslår å regulere dette i en forskrift. Dette er en ordning som er besparende for tiltakshavere tidsmessig og økonomisk. Det er også besparende for fylkeskommunen som får redusert tiden man bruker på saksbehandling.

Ulovlighetsoppfølging (§§ 77-78):

Det foreslås å innføre flere nye bestemmelser som etter er fylkeskommunedirektørens oppfatning vil gjøre det betydelig lettere for fylkeskommunen å følge opp brudd på kulturmiljøloven. Når det gjelder tvangsmulkt og lovbruddsgebyr, foreslår fylkeskommunedirektøren at gebyrene helt eller delvis bør tilfalle fylkeskommunen.

Regionplan Agder 2030

Forslaget til ny kulturmiljølov berører flere av hovedsatsningsområdene i Regionplan Agder 2030, som bærekraftig verdiskaping og kultur. Noen sentrale målsettinger som lovforslaget vil støtte opp under er:

- Verdiskapingen knyttet til kystkultur, kulturarv i indre bygder og trehusbyene har økt.
- Kultur, idrett og en unik kulturarv gjør Agder til en attraktiv region, som trekker et voksende antall besøkende fra inn- og utlandet.
- Gjennom ny bruk og gjenbruk av verneverdige bygg og anlegg bidrar Agder til en bærekraftig utvikling av byer og tettsteder.

Økonomiske konsekvenser

Hvis lovforslaget vedtas som foreslått, vil det medføre et større ansvarsområde for fylkeskommunen og nye oppgaver knyttet til fredning, forvaltning og tilsyn. Det vil være behov for et kompetanseløft og økte ressurser.

Fylkeskommunedirektøren foreslår at ved overføring av nye oppgaver til fylkeskommunene, så må det følge med tilstrekkelige statlige bevilgninger til at det er ressurser til å løse oppgavene.

Konklusjon

Forslag til ny kulturmiljølov bygger på gjeldende forvaltningspraksis, men er i større grad tilpasset endringer i samfunnet. Loven er strukturert på en hensiktsmessig måte med et klart og tilgjengelig språk som sikrer en god forståelse og effektiv bruk av loven.

Lovforslaget vil få konsekvenser knyttet til ressursbehov, kompetansebygging og organisering i fylkeskommunen

Kristiansand, 16.09.2025

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Kristin Tofte Andresen
fylkesdirektør